

PLA UPC SOSTENIBLE 2015 (FASE 2: 2011-2015)

Acord núm. 233/2011 del Consell de Govern pel qual s'aprova el Pla UPC Sostenible 2015 (Fase 2: 2011-2015).

- Document proposta informat favorablement per la Comissió Permanent celebrada el dia 2 de novembre de 2011.
- Document aprovat pel Consell de Govern celebrat el dia 9 de novembre de 2011.

DOCUMENT CG 56/11 2011

**Comissionat per a la Sostenibilitat i la Responsabilitat Social
Barcelona, 9 de novembre de 2011**

Institut de Sostenibilitat

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA

PLA UPC SOSTENIBLE 2015

(2a Fase: 2011-2015)

v.3 – Setembre 2011

Pla UPC Sostenible 2015

V.3

Introducció

Antecedents

Després d'un període inicial on es van desplegar els dos plans de medi ambient (1996-2005), es va aprovar institucionalment (l'any 2006) el primer Pla UPC Sostenible 2015 (2006-2015), amb l'objectiu d'ampliar la visió estratègica cap al repte del desenvolupament humà sostenible.

El primer cicle del Pla UPC Sostenible 2015, conjuntament amb altres actuacions que han confluït amb els seus objectius, deixen com a llegat una sèrie de visions estratègiques i eines que ens permeten afrontar un nou període de transició cap a uns models socials i universitaris més sostenibles. Cal destacar-ne:

- L'aprovació de la Declaració de Sostenibilitat.
- La Comissió de Sostenibilitat.
- La decisió institucional d'incloure la competència genèrica obligatòria de Sostenibilitat i Compromís Social a tots els programes de grau de la UPC, amb coordinació amb l'ICE.
- El desplegament d'eines i processos d'implantació d'aquesta competència als plans d'estudi (programa STEP, amb especial menció STEP-Estudiants).
- La creació de l'Institut Universitari de Recerca en Ciència i Tecnologies de la Sostenibilitat (IS.UPC), recollint i potenciant la vessant acadèmica A tall d'exemples: l'impuls dels màsters de sostenibilitat i els programes de doctorat en sostenibilitat i d'enginyeria ambiental,
- Els processos, eines i accions d'experimentació i aprenentatge per a la introducció de la sostenibilitat en la gestió, la recerca i la docència impulsades per diversos Centres, unitats i persones de la comunitat universitària. A tall d'exemples: l'eina SIRENA pel seguiment del consum de recursos energètics i del cicle de l'aigua en els edificis, i els tallers i grups de treball impulsats amb l'estudiantat per temes com la caracterització de residuus, i l'edificació i la mobilitat sostenible.

La comunitat universitària de la UPC, per mitjà d'un debat participatiu, ha valorat positivament les realitzacions dels primers cinc anys d'implantació del Pla i n'impulsa la seva renovació amb una visió a llarg terme i una proposta d'objectius a assolir l'any 2015.

La revisió i actualització del Pla s'ha encarregat per part del Consell de Direcció a l'IS.UPC, s'ha conduït a través d'un procés participatiu amb membres de la comunitat universitària i del seu entorn i ha comptat amb una fase de diagnòsi i una de disseny col·lectiu on hi han participat prop de 300 persones.

El resultat que aquí es presenta ha estat revisat amb les directrius de coordinació amb altres planificacions en curs, simplificació dels processos de seguiment i extensió de l'àmbit d'aplicació al Grup UPC.

Resultats de la diagnòsi

L'anàlisi col·lectiva dels progressos realitzats durant la fase d'elaboració de la diagnòsi ha permès identificar les estratègies i accions que cal mantenir i reforçar en la nova etapa i, alhora, ens obliga a posar l'accent en els canvis de paradigma que haurà d'incorporar l'actualització del nou Pla institucional que proposem que reculli:

- Una visió crítica respecte el model socioeconòmic existent que promogui canvis profunds i n'afavoreixi la transició cap a models més sostenibilistes.

- Coherència entre la política institucional de sostenibilitat, les polítiques sectorials i les pràctiques operatives.
- Assumpció de responsabilitats per part dels òrgans de govern (implicació i convenciment) per fer efectius els objectius de sostenibilitat de la UPC.
- Establiment de mecanismes de governança transversals, descentralitzats i participatius.
- Rendició de comptes a la societat i a la comunitat UPC, mitjançant memòries de responsabilitat.
- Desplegament de plans de sostenibilitat a escala de campus preservant les realitats diferenciades de cadascun.
- Establiment de mecanismes de reconeixement i incentivació específics per a les activitats en sostenibilitat.
- Reconeixement del Pla com a mecanisme per a la planificació estratègica en sostenibilitat amb major lideratge i disponibilitat de recursos per desenvolupar-ho.
- Enfortiment del vincle entre els reptes prioritaris de la UPC i les necessitats de l'entorn (empreses, administracions, universitats i, especialment, la societat civil). Fer de la interacció i el compromís social un eix vertebrador i transversal del Pla.
- Reforçar la incorporació en l'activitat acadèmica dels conceptes de responsabilitat i ètica professional de cara a afavorir models que considerin les necessitats socials.

Principis orientadors del nou Pla

Des d'aquesta experiència, es formulen els següents principis-guia per a la segona fase del Pla:

- La raó de ser del Pla rau en el **compromís i la vinculació de la UPC per desenvolupar un treball conjunt amb la societat** que l'envolta (agents socials, públics i econòmics), per generar canvis i produir coneixement amb l'objectiu de construir nous models sostenibilistes.
- El reconeixement de la complexitat del repte per mitjà d'un **enfocament sistèmic i transversal**
- El **dinamisme i la capacitat d'adaptació**: el Pla vol delimitar les línies estratègiques i els objectius i deixar flexibilitat als responsables de la seva implantació per anar adaptant-les (o introduir-ne de noves) en funció del grau d'assoliment dels objectius.
- La **corresponsabilització i descentralització** de les actuacions i els protagonismes, contemplant diversos nivells de responsabilitat i instruments de coordinació que ho facilitin.
- L'enfocament a **visions de llarg terme**, amb l'assoliment d'objectius intermedis fins al 2015 que permetin monitorar els progressos.
- La necessitat d'**alineació, integració i cooperació** amb la resta d'estratègies institucionals, sectorials i globals.

Marc de referència

La definició i desenvolupament del Pla UPC Sostenible 2015 es dona en un context de relació amb d'altres orientacions estratègiques que es desenvolupen a nivell internacional, nacional i local. Aquests marcs conceptuals (normatius, de relacions, etc.) han de ser incorporats pel Pla per a què siguin compartits per la comunitat universitària de manera suficientment crítica i coherent amb la visió i missió que es vol incorporar en aquesta nova etapa. Per això, es tindran en compte a l'hora de desenvolupar aquests marcs de referència:

- L'existència de referències internes a la universitat que s'han d'alinejar amb els plans i programes de sostenibilitat.

- L'existència de contextos i realitats que s'han de poder integrar en el funcionament habitual de la universitat per tal de: Contribuir a definir estratègies de sostenibilitat en el context català i altres contextos territorials, i incloure en les orientacions de la universitat aquestes estratègies (normatives ambientals i promotores de la sostenibilitat, plans i programes locals, iniciatives de la societat civil, etc.)
- L'existència d'acords internacionals i de normatives i programes comunitaris que poden afavorir la transició a nous models orientats a la sostenibilitat que han de guiar la visió i les actuacions del Pla (exemples: els Objectius del Mil·lenni de NNUU; la Directiva Marc de l'Aigua de la UE, etc.)
- L'existència d'experiències, xarxes i fòrums que permeten treballar cooperativament i col·laborativament (exemples: l'AGS, la CRUE, ...)

Visió

Des de la UPC volem una societat justa que asseguri el benestar de les persones sense comprometre el de les generacions futures; on les persones visquin en un entorn saludable, no contaminat i que tinguin garantida la seva pròpia alimentació de manera suficient, sana i lligada a les seves tradicions culturals i als mercats locals; una societat capaç de dissenyar sistemes productius que tanquin els cicles de la matèria i l'energia i redueixin els fluxos metabòlics dels sistemes humans; amb una producció energètica descentralitzada i de proximitat que no depengui dels combustibles fòssils; una societat que protegeixi la qualitat ecològica dels seus sistemes naturals més enllà de les necessitats humanes i el valor econòmic que puguin tenir; una societat basada en models de coneixement lliure.

Missió

La UPC, com a organització pública de coneixement, té el deure de potenciar la seva visió crítica sobre els models de desenvolupament que han dut a la crisi actual i plantejar alternatives a la societat des de la seva missió. En aquest context, la UPC ha d'aplicar models de coherència ètica i responsabilitat social. Això implica la integració voluntària en el seu govern, gestió i estratègia de les preocupacions socials, laborals, ambientals i de respecte als drets humans que sorgeixen de la relació i el diàleg transparents amb els seus grups d'interès, responsabilitzant-se així de les conseqüències i els impactes que es deriven de les seves accions. El concepte de transició cap a la sostenibilitat, que es configura com un marc de treball per a la sostenibilitat des del context mundial al local, ha de definir l'aposta institucional per contribuir acadèmicament i amb el seu funcionament propi, cap a la definició de models més sostenibilistes en contextos marcats pel no creixement.

Segons la seva Declaració de Sostenibilitat, és objectiu de la UPC contribuir al canvi de paradigma de manera que s'estableixin condicions restrictives per satisfer les necessitats humanes, on la interacció i el compromís social siguin un eix transversal vertebrador d'aquesta política que ens permetin implicar-nos amb l'entorn (món empresarial i activitats econòmiques, institucions públiques i demandes i xarxes socials).

Així, aquest pla recull com a missió el compromís de la UPC en la seva Declaració de Sostenibilitat:

- *La Universitat Politècnica de Catalunya es compromet a formar professionals conscients de la responsabilitat social i ambiental de la seva activitat, i capaços de d'exercir les noves competències necessàries per assolir-la.*

- *La UPC es compromet a promoure línies de recerca dedicades a generar les eines tècniques i conceptuals precises per transformar el nostre model productiu cap a la sostenibilitat. Això inclou la cooperació pel desenvolupament i la col·laboració amb la societat.*
- *La UPC es compromet a aplicar criteris de sostenibilitat en la seva activitat institucional i de gestió, fer-ne el seguiment regular i retre comptes, per fer palès el compromís amb una acció coherent i visible que reforci i practiqui una nova cultura de la sostenibilitat.*

En definitiva, i com a Universitat pública i en els seus àmbits d'actuació, la UPC assumeix el liderat que li correspon per aconseguir una societat sostenible.

Per aquesta finalitat, la UPC es dota d'una Comissió de Sostenibilitat, que tindrà la responsabilitat d'orientar la universitat en el seu progrés en relació a la seva Declaració de Sostenibilitat.

Estructura del Pla

El Pla UPC Sostenible 2015 contempla dues dimensions estratègiques: 4 línies transversals i 6 línies temàtiques. Cadascuna d'aquestes línies incorpora diversos objectius i cada objectiu porta associat un conjunt d'accions. Cal remarcar que el conjunt d'accions que es troben en aquest pla són en mode exemplificador de possibles accions, ja que són les proposades per una petita part de la comunitat UPC.

Les **línies transversals** defineixen la transdisciplinarietat i donen resposta a la complexitat i la manera com hem de desenvolupar l'activitat i les funcions de la universitat: parlem de governança, de valors i de la manera com la universitat es relaciona amb el seu entorn.

Les **línies temàtiques** defineixen aquells grans reptes de la sostenibilitat als que la UPC com a universitat tecnològica pot aportar diferents nivells d'expertesa i cooperar amb les demandes de l'entorn existents.

Estructura de línies estratègiques i objectius del Pla:

Línies estratègiques transversals	Línies estratègiques temàtiques
1. GOVERNANÇA I SOSTENIBILITAT	5. ENERGIA I CANVI CLIMÀTIC
2. INTERACCIÓ I COMPROMÍS SOCIAL: LES DEMANDES DE L'ENTORN	6. RESIDUS I EMISSIONS ZERO
3. INTERACCIÓ I COMPROMÍS SOCIAL: CAMPUS COM A LABORATORIS	7. SALUT, QUALITAT DE L'AIRE I ALIMENTACIÓ
4. CULTURA DE SOSTENIBILITAT DE LA COMUNITAT	8. SUBMINISTRAMENTS I CONSUM RESPONSABLE
	9. CICLES DE L'AIGUA
	10. TERRITORI I MOBILITAT

Mecanismes de governança i instruments d'avaluació

El Pla UPC Sostenible 2015 orienta la política de sostenibilitat de la UPC, és assumit per tota la institució i pel seu equip de govern. La responsabilitat política del Pla serà de l'equip de govern de la UPC per mitjà del Comissionat de Sostenibilitat, Cooperació i Desenvolupament. Aquest, mitjançant encàrrec formal entre la UPC, l'IS.UPC i altres unitats bàsiques o del grup UPC, determinarà la forma, competències, així com els

recursos necessaris per dur a terme la coordinació i seguiment per a l'acompliment dels objectius, i facilitar a les unitats i serveis responsables d'accions/objectius els mecanismes i eines necessàries perquè puguin desenvolupar les seves funcions dins el Pla.

En coherència amb el model previ d'avaluació i disseny del Pla, aquest contemplarà bianualment un Fòrum participatiu per avaluar els progressos i rendir comptes a la comunitat. Les dades estaran disponibles i seran públiques via web. S'establirà un espai-web específic del Pla UPC Sostenible 2015 on es podrà consultar tota aquesta informació, i que serà gestionat per l'IS.UPC.

Es constituirà una **Comissió de Seguiment del Pla UPC Sostenible 2015**, constituïda per el comissionat, el director de l'IS.UPC, i responsables de reportar els avenços de les línies estratègiques, que es reuniran un cop l'any com a mínim per tal de fer-ne el seguiment.

Aquesta Comissió de seguiment es reunirà, amb la Junta de l'IS.UPC, al menys una vegada l'any (preferiblement al juny/juliol), i amb el conjunt d'Unitats Bàsiques i altres unitats que es consideri, durant el darrer trimestre de l'any.

S'establirà un període d'identificació de responsables i accions, durant el qual es consensuaran els indicadors a utilitzar pel seguiment, així com la situació de partida (2011) i el resultat a assolir per al 2015. El procés finalitzarà amb un període d'esmenes i aprovació definitiva per Consell de Govern.

El Pla disposarà de finançament propi a càrrec del pressupost general de la universitat, a més d'altres recursos externs que puguin derivar-se de la planificació d'algunes de les seves accions.

Planificació d'accions

Les accions són l'instrument per al desenvolupament del Pla.

Les accions proposades en la fase participativa són el recull de propostes realitzades per la comunitat universitària que requereixen de l'anàlisi de la Comissió de seguiment. Una vegada es realitzi la prioritització i temporització de les accions, caldrà descriure-les. Es proposa un format (Taula 1) similar al del Consell de Govern UPC 2010-2014, amb l'objectiu d'alinejar els instruments i les nomenclatures utilitzades en els diferents plans estratègics de la UPC.

	01.02.	previsió temporal	execució [abr11]
Tasques			
Responsables i agents	Direcció política: Direcció operativa: Execució: Agents: Comunitat (informació i participació):		
Recursos	---		
Aval. i seguim.			
Plans UPC relacionats			
+info			

Taula 1. Exemple de fitxa d'acció.

Calendari d'implantació

- Octubre 2011. Versió v3, com a referència per treball en Plans de sostenibilitat dels campus i el Pla de viabilitat de la UPC. Aprovació per òrgans de govern.
- Novembre 2011. Presentació i discussió amb les UB i altres unitats.
- Gener 2012. Nova versió (v4, definitiva), integrant els diferents avenços relatius al disseny i actualitzacions de les altres planificacions. Aprovació per òrgans de govern.
- Fase de implantació.
 - Nomenament de la Comissió de Seguiment. Gener 2012
 - Revisió i actualització de la Comissió Sostenibilitat de la UPC. Abril 2012
 - Reunions de la Comissió de seguiment del Pla amb la junta del IS.UPC,
 - Maig 2012 i Maig 2013
 - Maig 2014, per preparar l'any 2015 i la continuació.
 - Reunions de la Comissió de seguiment del Pla amb les Unitats Bàsiques i altres unitats
 - Novembre 2012
 - Novembre 2013
 - Novembre 2014, per preparar l'any 2015 i la continuació.

Línies i objectius

1. GOVERNANÇA I SOSTENIBILITAT

- Objectiu 1.A. Aportar criteris, directrius i mesures d'aplicació de sostenibilitat als plans i programes estratègics de la UPC i el Grup UPC.
- Objectiu 1.B. Establir òrgans i estructures de governança especialitzats pels diferents àmbits temàtics per implementar i fer el seguiment de les planificacions
- Objectiu 1.C Consolidar i millorar les vies de diàleg per escoltar i incorporar els estudiants als processos institucionals les demandes sobre el model acadèmic (formal i informal) relacionat amb la Sostenibilitat.
- Objectiu 1.D Consolidar i millorar vies de diàleg per incorporar els PAS als processos institucionals amb les seves demandes sobre el model organitzatiu (formal i informal) relacionat amb la Sostenibilitat.
- Objectiu 1.E Establir mecanismes interns i externs de rendició de comptes i d'avaluació participativa de la responsabilitat social de la universitat, de recollida de demandes i posterior seguiment vinculant.
- Objectiu 1.F Implicar, responsabilitzar i fer l'encàrrec a les diferents unitats i centres en la proposta i el desenvolupament de les accions de sostenibilitat (específicament, normalitzar i sistematitzar la sostenibilitat en els processos operatius de la UPC).

2. INTERACCIÓ I COMPROMÍS SOCIAL: LES DEMANDES DE L'ENTORN

- Objectiu 2.A. Generació d'eines per donar resposta i suport a les demandes socials de preservació del territori i a les accions de les xarxes socials que promoguin la sostenibilitat. Interactuar amb l'entorn de manera activa i propositiva.
- Objectiu 2.B. Reforçar els programes docents en sostenibilitat amb eines i mecanismes que promoguin un aprenentatge actiu basat en l'anàlisi de problemes socials actuals.
- Objectiu 2.C: Aportar criteris i argumentació tecnocientífica a les administracions, món empresarial, i societat en general, per a la presa de decisions, assumint una actitud pro-activa.
- Objectiu 2.D: Fomentar projectes demostratius (col·laborant quan sigui convenient amb d'altres universitats i institucions), en escenaris de restricció de recursos (inclosa la pròpia UPC), que considerin els impactes socials i ambientals de les tecnologies.

- Objectiu 2.E: Fomentar la participació en projectes de recerca competitiu en l'àmbit de la sostenibilitat.

3. INTERACCIÓ I COMPROMÍS SOCIAL: CAMPUS COM A LABORATORIS

- Objectiu 3.A: Desenvolupar plans de gestió sostenible dels campus de la UPC., que contemplin les necessitats dels campus i la seva gestió de recursos i d'infraestructures amb criteris de sostenibilitat
- Objectiu 3.B: Enfortir la recerca i la docència en sostenibilitat als campus de la UPC prioritzant les línies d'actuació temàtiques del Pla relacionades amb les especialitats acadèmiques i promovent l'ús dels campus com a espais d'experimentació.

4. CULTURA DE SOSTENIBILITAT DE LA COMUNITAT

- Objectiu 4.A: Establir mesures per reconèixer i incentivar individualment i institucionalment les activitats sostenibilistes.
- Objectiu 4.B: Oferir programes de formació continuada al PDI per reforçar la inclusió de la sostenibilitat i el compromís social en la formació reglada.
- Objectiu 4.C: Establir i millorar els mecanismes i canals de participació, així com de difusió i promoció de la cultura de la sostenibilitat a la comunitat universitària, posant en valor i visibilitzant les actuacions i innovacions realitzades.
- Objectiu 4.D: Reforçar els vincles amb la formació pre-universitària per dissenyar i actualitzar els itineraris formatius en ciència i tecnologies per la sostenibilitat.
- Objectiu 4.E: Crear, fomentar i preservar el coneixement lliure (programari lliure, llicència creative commons, format lliure, temari obert,...)
- Objectiu 4.F: Assegurar la convergència i l'alineament entre les polítiques de sostenibilitat i de cooperació a la UPC i promoure aliances amb institucions (acadèmiques i no acadèmiques) que treballen en aquests àmbits

5. ENERGIA I CANVI CLIMÀTIC

- Objectiu 5.A: Incentivar la formació d'espais de recerca inter i transdisciplinaris en els camps de l'energia i el canvi climàtic.
- Objectiu 5.B: Aportar argumentació científica al debat social sobre els models energètics.
- Objectiu 5.C: Sensibilitzar i informar a la comunitat universitària sobre l'ús eficaç, sostenible, i responsable de l'energia, per tal de desacoblar el consum energètic a la UPC del desenvolupament de l'activitat pròpia.
- Objectiu 5.D: Potenciació del consum i la producció d'energies renovables des de la pròpia universitat.
- Objectiu 5.E: Assegurar una correcta gestió energètica en els edificis UPC, amb la implicació de la comunitat.

6. RESIDUS I EMISIONS ZERO

- Objectiu 6.A: Incentivar la formació d'espais de recerca inter i transdisciplinaris en estratègies preventives en la utilització de recursos i generació de residus.
- Objectiu 6.B: Aportar RDI en les polítiques i el debat socials sobre la generació de residus i els impactes ambientals associats, així com en les polítiques i el debat socials sobre els models residu i emissions zero.
- Objectiu 6.C: Garantir la correcta implantació a la UPC d'un model de gestió dels residus i emissions, eficient i racional.

7. SALUT, QUALITAT DE L'AIRE I ALIMENTACIÓ

- Objectiu. 7.A: Incentivar la formació d'espais de recerca inter i transdisciplinaris en els camp de la salut, la qualitat de l'aire i l'alimentació.
- Objectiu. 7.B: Aportar RDI en les polítiques i el debat socials sobre la salut, la qualitat de l'aire i l'alimentació.
- Objectiu. 7.C: Generar espais de debat i reflexió entorn els processos de millora de la qualitat de l'aire afavorint l'aplicació i la difusió del principi de precaució.
- Objectiu 7.D: Fomentar la recerca, l'educació i la formació en alimentació saludable i en prevenció dels impactes del model agroalimentari sobre el medi.
- Objectiu. 7.E.: Fomentar la implantació de criteris, estàndards i tecnologies per l'assoliment de les condicions de qualitat l'aire adequades a l'interior dels espais de la UPC.

8. SUBMINISTRAMENTS I CONSUM RESPONSABLE

- Objectiu. 8.A: Incentivar la formació d'espais de recerca inter i transdisciplinaris en el camp de la responsabilitat social.
- Objectiu 8.B: Incentivar la valoració ètica i fomentar una consciència crítica entorn els consums i les relacions amb els proveïdors de béns i serveis entre la comunitat UPC.
- Objectiu. 8.C: Monitorització del consum dels productes i serveis (específicament energia, aigua, compres centralitzades, contractació, extenent el sistema SIRENA – UPC).
- Objectiu 8.D: Ampliar i diversificar l'oferta del menjar ecològic i local i/o derivada de relacions comercials justes.

9. CICLES DE L'AIGUA

- Objectiu. 9.A: Incentivar la formació d'espais de recerca inter i transdisciplinaris en el camp de l'aigua.
- Objectiu. 9.B: Aportar RDI en les polítiques i el debat social sobre l'aigua.
- Objectiu. 9.C: Generar espais de debat i reflexió entorn a la implantació de la Directiva Marc de l'Aigua, amb l'objectiu últim d'aplicar-la en els sistemes hídrics dels campus de la UPC.
- Objectiu. 9.D: Potenciar usos sostenibles de l'aigua i gestionar amb criteris de sostenibilitat els sistemes hídrics dels campus de la UPC.
- Objectiu. 9.E. Aplicar criteris d'innovació en la gestió global del cicle de l'aigua.

10. TERRITORI I MOBILITAT

- Objectiu. 10.A: Incentivar la formació d'espais de recerca inter i transdisciplinaris en el gestió del territori, l'urbanisme i la mobilitat.
- Objectiu. 10.B: Aportar RDI en les polítiques de sostenibilitat del territori, l'urbanisme i la mobilitat.
- Objectiu. 10.C: Generar espais de debat i reflexió entorn el planejament i ús dels espais del campus, així com el criteris d'accessibilitat i mobilitat sostenibles, seguint els principis que deriven dels Plans de Mobilitat de Campus actualment en procés d'elaboració.
- Objectiu. 10.D: Replantejar la coherència de la planificació i distribució d'usos del sòl als diferents àmbits territorials del campus i centres de la UPC.
- Objectiu. 10.A: Promoure una accessibilitat i mobilitat sostenibles als campus, seguint els principis que deriven dels Plans de Mobilitat de Campus actualment en procés d'elaboració.